

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

กฎหมายวิธีสบัญญัติถูกตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์มากยิ่งขึ้นพร้อม ๆ กับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มีการเรียกร้องให้คุ้มครอง ทั้งในด้านผู้กระทำผิดและสิทธิเสียหายผู้เสียหาย ซึ่งต้องพึ่งพาหลักประกันในกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปโดยชอบด้วยเหตุผล รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม กฎหมายลักษณะพยานเป็นกฎหมายในสาขากฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งต้องการความชัดเจน ชอบธรรม และถูกตรวจสอบทุกขั้นตอนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและแสวงหามาตรฐานในการค้นหาความเป็นจริง ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ แต่ยากจะหาความจริงจากถ้อยคำพยานบุคคล การแสวงหาข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาอย่างมาก พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นับเป็นพยานหลักฐานที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากวงการทั่วไป เพราะความมหัศจรรย์หรือคุณค่าของพยานหลักฐานนั่นเอง พยานผู้เชี่ยวชาญผู้ซึ่งอธิบายความหมายที่แฝงเร้นของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ จึงมีความสำคัญควบคู่ไปกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้น

คดีข่มขืนกระทำชำเราเป็นคดีที่ยากจะแสวงหาพยานหลักฐานจากพยานบุคคล คดีมักไม่มีประจักษ์พยานหรือมีเพียงผู้เสียหายเป็นประจักษ์พยาน ซึ่งบางครั้งไม่อาจเป็นพยานที่คดีที่สุดได้ แต่พฤติการณ์แห่งคดีข่มขืนกระทำชำเราทุกคดี จำต้องปรากฏร่องรอยแห่งพยานหลักฐานอันเป็นวัตถุพยานที่ตกติดตามร่างกายบุคคลและสถานที่เกิดเหตุ วัตถุพยานเหล่านี้เป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจำต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิสูจน์ความหมายของพยานเหล่านั้นให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องในคดี ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ตลอดจนเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีภาระหน้าที่ร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญา ด้วยกระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทแห่งคดี

พยานหลักฐานในคดีข่มขืนกระทำชำเรา นั้นจำเป็นต้องได้พยานหลักฐาน 2 ส่วน ประกอบกัน คือพยานหลักฐานแห่งการกระทำชำเรา และพยานหลักฐานแห่งการกระทำโดยฝ่าฝืน ความสมัครใจของหญิงหรือหญิงปราศจากความยินยอม พยานหลักฐานแห่งการกระทำชำเรานั้น มักปรากฏร่องรอยอันตรวจพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์บริสุทธฺ์ ส่วนพยานหลักฐานแห่งการกระทำ โดยปราศจากความยินยอมของหญิงผู้เสียหาย ย่อมต้องอาศัยทั้งวิทยาศาสตร์บริสุทธฺ์ อีกทั้ง วิทยาศาสตร์สังคมอันว่าด้วยตรรกและเหตุผลแห่งความเป็นไปได้ เนื่องจากเหตุผลคือวิญญูณแห่ง กฎหมาย ดังนั้นข้อสันนิษฐานในเรื่องความยินยอมของผู้เสียหาย ย่อมบกพร่องหรือมิใช่ความ ยินยอมอันบริสุทธฺ์ หากผู้เสียหายเป็นผู้ตกอยู่ในภาวะจำต้องยินยอม เช่น อยู่ในย่านางบังคับหรือ อยู่ในฐานะถูกขัง คิษย์ ผู้อยู่ใต้ย่านางปกครองเป็นเด็กหญิงเล็ก ๆ หรือหญิงชรา หรือเป็นผู้มีความ บกพร่องทางกาย จิตใจ หรือสติปัญญา ต้องถือว่าผู้เสียหายมิได้ให้ความยินยอมแม้จะไม่ปรากฏ ร่องรอยการต่อสู้ขัดขืน เพราะโดยสภาพของผู้เสียหายไม่อาจให้ความยินยอมได้นั่นเอง พยาน- ผู้เชี่ยวชาญจึงเข้ามามีบทบาทในคดีข่มขืนกระทำชำเราทั้งในแง่การพิสูจน์การกระทำชำเรา และการ พิสูจน์ความยินยอมของผู้เสียหาย

ในอดีตที่ผ่านมาผู้เชี่ยวชาญมิได้เข้ามามีบทบาทในคดีข่มขืนกระทำชำเราเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน แต่ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบ ปฏิบัติที่วางไว้ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติว่าจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานไปในทางใด จะมีก็ เพียงระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 225 ที่บัญญัติเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในทำนอง เดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) กล่าวคือ การตรวจตัวผู้เสียหายจะ ทำได้เมื่อผู้เสียหายยินยอมเท่านั้น แต่มิได้วางระเบียบไว้ว่าจะต้องส่งตัวผู้เสียหายให้แพทย์ตรวจ เพื่อหาร่องรอยข่มขืนกระทำชำเราและร่องรอยการต่อสู้ จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจความรู้ความเข้าใจ ความละเอียดรอบคอบและความสามารถของพนักงานสอบสวนที่จะทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามา มีบทบาทในการพิสูจน์คดีข่มขืนกระทำชำเรามากน้อยเพียงไร และด้วยประสิทธิภาพของพยาน ผู้เชี่ยวชาญนั่นเอง ที่ทำให้พนักงานสอบสวนตระหนักถึงคุณค่าของข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนพยานผู้เชี่ยวชาญ จึงผลักดันส่งเสริมให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในคดียิ่งขึ้น

พยานผู้เชี่ยวชาญต้องเข้ามามีบทบาทตั้งแต่เริ่มคดี พยานหลักฐานจากผู้เชี่ยวชาญในคดี ข่มขืนกระทำชำเรานั้นมีความสำคัญมากจำเป็นต้องเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ตั้งแต่เมื่อเริ่มรู้ ความผิดหรือหลังจากคดีเกิดขึ้นที จึงจะได้พยานหลักฐานที่สมบูรณ์สามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้ มากที่สุด ผู้เก็บพยานหลักฐานจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการเก็บ การตรวจพิสูจน์พยาน- หลักฐาน ตลอดจนการลงความเห็นอย่างถูกต้อง มิฉะนั้นพยานหลักฐานนั้น ๆ จะได้ประโยชน์ต่อ รูปคดีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ผู้เชี่ยวชาญในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งได้แก่แพทย์ผู้ตรวจร่างกาย

ผู้เสียหาย แพทย์และพนักงานสอบสวนผู้ชั้นบุตรพลิกศพผู้ตายในคดีข่มขืนกระทำชำเรา และเจ้าหน้าที่ตำรวจกองพิสูจน์หลักฐานจะต้องมีความรอบรู้ ความชำนาญ มีความละเอียดถี่ถ้วนและรอบคอบในเรื่องพยานหลักฐานในคดีข่มขืนกระทำชำเราเป็นอย่างดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสำคัญของพยานหลักฐานในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ซึ่งหมายความว่า รวมถึง ทฤษฎีความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้นมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปตลอดจนมีความผิดพลาดทางห้องปฏิบัติการน้อยที่สุด พยานหลักฐานจึงจะเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพและคุณค่าน่าเชื่อถือ

ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้นนอกจากจะขึ้นกับคุณค่าของพยานหลักฐานแล้ว ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานยังขึ้นกับคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญด้วย โดยพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความน่าเชื่อถือ และปราศจากอคติอย่างแท้จริง พยานผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบพยาน ทั้งในแง่ความรู้ ความชำนาญ ความแท้จริงของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนโอกาสและความเป็นไปได้หรือความสามารถของพยานหลักฐานนั้นในอันที่จะยืนยันข้อเท็จจริงใด และการปราศจากอคติด้วยวิธีการสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยและกระบวนการถามค้าน โดยให้โอกาสจำเลยมีสิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยาน ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสฝ่ายจำเลยและศาลมีโอกาสตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนบุคคลผู้เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีข่มขืนกระทำชำเรานั้นเอง

การดำเนินคดีอาญาใช้หลักการตรวจสอบ การรับฟังพยานหลักฐานของศาลในประเทศไทยจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง การวินิจฉัยเพื่อพิพากษาคดีของศาลอาศัยพยานหลักฐานไม่เคร่งครัดเสมือนกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานอย่างในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อย่างไรก็ตาม การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญและพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานจากการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ อันมีหลักเกณฑ์การรับฟังอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์นั้นจะต้องได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักวิทยาศาสตร์แขนงนั้น พยานหลักฐานนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีและมีคุณค่า ตลอดจนมีความน่าเชื่อถือในเทคนิคการตรวจพิสูจน์ทางห้องปฏิบัติการ ซึ่งนับเป็นข้อตระหนักให้ศาลไทยได้คำนึงถึงมาตรฐานการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้นมากยิ่งขึ้น

การแสวงหาพยานหลักฐานและการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จากร่างกายของบุคคลนั้น อาจกระทบถึงสิทธิเสรีภาพตลอดจนสิทธิส่วนตัวของบุคคล การตรวจสอบพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นเริ่มตั้งแต่การแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องได้มา

โดยชอบ โปร่งใส เป็นธรรม เนื่องจากพยานหลักฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญ จึงจำเป็นต้องให้อำนาจรัฐ แสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายของบุคคลเพื่อตรวจพิสูจน์ไว้อย่างชัดเจน แต่ต้องเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิเหตุอันควรและกระทำเท่าที่จำเป็น การกระทำนั้นต้องไม่ก่อให้เกิดอันตราย แก่ร่างกายและจิตใจของบุคคล เช่น การเจาะเลือดภายใต้การกระทำหรือการควบคุมของแพทย์ หรือการบังคับให้ผู้ต้องหาดึงเส้นผม เส้นขน ทั้งนี้เพื่อนำพยานหลักฐานที่ได้มาตรวจเปรียบเทียบกับพยานหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุ หรือที่ตกติดอยู่กับร่างกายผู้เสียหาย เพื่อพิสูจน์ยืนยันความผิด ยืนยันตัวบุคคลผู้กระทำความผิด นอกจากนั้นยังสามารถถ่วงดุลคุ้มครองสิทธิให้รอดพ้นจากการถูกกล่าวหา โดยอาศัยกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

กระบวนการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้น นับเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีการกระบวนการตรวจพิสูจน์ที่มีมาตรฐาน โปร่งใส เป็นธรรม ผ่านกระบวนการถ่วงดุลจนได้รับความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ รัฐพึงสร้างสถาบัน และเครื่องมือที่จะค้นหาความจริงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานสำหรับพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ตลอดจนเปิดโอกาสให้ทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดได้มีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้น ได้อย่างเท่าเทียมกัน

สถาบันผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับคดีข่มขืนกระทำชำเรา นั้นประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญและห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ หน้าที่ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีข่มขืนกระทำชำเรา จัดอยู่ในความรับผิดชอบของงานนิติเวชซึ่งแบ่งออกเป็นงานนิติเวชคลินิกและงานชันสูตรพลิกศพ กับงานพิสูจน์หลักฐาน เมื่อมีคดีเกิดหน้าที่รับตัวผู้เสียหายจากพนักงานสอบสวนตอกอยู่แ่งงานนิติเวชคลินิก แต่งานนิติเวชคลินิกหรือหน้าที่ตรวจร่างกายผู้เสียหายนั้นยังไม่มียุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบโดยตรง ปล่อยให้ผู้อยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์ ผู้ทำหน้าที่ตรวจผู้ป่วยนอกตามโรงพยาบาล ซึ่งอาจไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือมิได้เอาใจใส่ในเรื่องพยานหลักฐานและการไปเป็นพยานในชั้นศาล ในกรณีผู้ถูกข่มขืนถึงแก่ความตาย งานชันสูตรพลิกศพจะเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ระบบงานชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยนั้นยังถูกละเลยมิได้รับความเอาใจใส่อย่างแท้จริง อาจมีการชันสูตรพลิกศพโดยบุคคลที่มีไร้นแพทย์ ซึ่งไม่อาจรับรองได้ว่ามีความรู้ในเรื่องพยานหลักฐานดีเพียงใดหรือไม่ ส่วนในการตรวจพิสูจน์สถานที่เกิดเหตุ นั้นความรับผิดชอบจะตกอยู่แ่งงานพิสูจน์หลักฐาน ซึ่งงานพิสูจน์หลักฐานนั้นแม้จะมีขีดความสามารถในเรื่องการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน แต่ก็ยังขาดแคลนงบประมาณ สถานที่ และบุคลากร นอกจากนั้นทั้งงานพิสูจน์หลักฐานและสถาบันนิติเวชยังเป็นเพียงองค์กรเล็ก ๆ ในกรมตำรวจ ซึ่งมีภารกิจหลักในการปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมาย มิใช่มีหน้าที่หลักในการอำนวยความยุติธรรม สถาบันผู้เชี่ยวชาญจึงขาดการเอาใจใส่อย่างจริงจัง อันนำมาซึ่งปัญหาการขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่ไม่เต็มใจ

หรือไม่ร่วมมือในการไปเป็นพยานชั้นศาล สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญหรือพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ได้มานั้นไม่มีน้ำหนักมั่นคง และไม่ได้รับความเชื่อถือเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญมีความสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีข่มขืนกระทำชำเรา จึงควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้เข้ามามีบทบาทในคดีมากขึ้น แต่มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจหรือไม่เต็มใจเข้ามาช่วยค้นหาความจริงและพิสูจน์ความคิด หรือความบริสุทธิ์ของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนเห็นว่าควรมีแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในคดีข่มขืนกระทำชำเรามากขึ้นดังนี้

1. บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความยินยอมของหญิงผู้เสียหายควรมีมากขึ้น ในคดีข่มขืนกระทำชำเราควรให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในการพิสูจน์ความยินยอม โดยอาศัยข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์จากการตรวจผู้เสียหายทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ สติสัมปชัญญะ การได้รับสาร สิ่งมีนเมา ตลอดจนสภาวะทางอารมณ์ที่แสดงออกทางกาย หรือผ่านระบบประสาทอัตโนมัติ เช่น อาการตื่นตระหนกตกใจ อัตราการเต้นของหัวใจ หรือความดันโลหิตที่เปลี่ยนแปลงไป การขยายของม่านตา สภาวะผิดปกติทางจิตหรือทางอารมณ์ ผู้เชี่ยวชาญยังต้องประเมินสภาพสติปัญญา ตลอดจนอายุและสภาพทางสังคมของหญิงผู้เสียหาย เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความยินยอมด้วย นอกจากนี้บรรทัดฐานของกฎหมายไม่ควรกำหนดมาตรฐานความยินยอมไว้สูง แต่ควรมีข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่มีข้อสันนิษฐานโดยเค็ดขาดว่าในสภาวะเหตุการณ์บางอย่าง อาจทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดอยู่ในภาวะที่ต้องยอม เช่น อยู่ภายใต้อำนาจบังคับใด ๆ หรือในสภาพของบุคคลบางประเภทไม่อาจให้ความยินยอมได้ เช่น อยู่ในฐานะผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง ถูกจ้าง หญิงชรา หญิงปัญญาอ่อน หญิงที่มีสติฟั่นเฟือนหรือจิตไม่ปกติ เพราะสภาพร่างกายของหญิงเองหรือเพราะการได้รับยา สารพิษหรือสิ่งมีนเมา ซึ่งบุคคลเช่นว่านั้นไม่อาจให้ความยินยอมได้หรือเป็นความยินยอมอันไม่บริสุทธิ์ การกระทำชำเราต่อบุคคลในสภาวะเหตุการณ์หรือในสภาพเช่นนั้น ถือว่าเป็นการกระทำโดยปราศจากความยินยอม พยานหลักฐานที่จะได้มาเช่นว่านั้นจะต้องอาศัยการตรวจพิสูจน์และยืนยันจากพยานผู้เชี่ยวชาญ ที่อาศัยความรู้ความชำนาญในการตรวจร่างกายผู้เสียหายทั้งอวัยวะเพศและสภาพร่างกายภายนอก บาดแผล ความไม่สมบูรณ์ทางกาย อายุ สติปัญญา ความพิการทางสมอง การได้รับยา สิ่งเสพติด หรือสิ่งมีนเมาที่ได้จากสารคัดหลั่งจากร่างกายผู้เสียหาย ตลอดจนการตรวจพบสภาพอาการตื่นตระหนกตกใจต่อเหตุการณ์

ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตมานานตา ชีพจร ความดันโลหิต การตรวจสภาพจิตใจ ซึ่งจำเป็นต้องทำไปพร้อม ๆ กับการเขียนรายงานภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นกับจิตใจของผู้เสียหายด้วย

2. กฎหมายควรให้อำนาจรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายบุคคลที่เป็นพยานหลักฐานทางชีวภาพ อันสามารถนำมาตรวจเปรียบเทียบกับชีววัตถุที่เป็นพยานหลักฐานซึ่งเก็บได้จากที่เกิดเหตุ หรือที่พบตามร่างกายผู้เสียหายเพื่อการยืนยันว่ามีกรกระทำชำเรา และพิสูจน์ยืนยันตัวผู้กระทำชำเรา โดยบัญญัติเพิ่มเติมให้ชัดเจนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องอำนาจของเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมในการรวบรวมพยานหลักฐานทางชีวภาพ เช่น การเจาะเลือด การดึงเส้นผม เส้นขน การบังคับให้หลังน้ำอสุจิ ปัสสาวะ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การกระทำหรือการควบคุมดูแลโดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของบุคคล ภายในขอบเขตแห่งความจำเป็นและมนุษยธรรม อันจะเป็นการรวบรวมร่างกายและจิตใจของบุคคลน้อยที่สุด ประกอบกับให้หลักประกัน ภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น หากผู้ถูกตรวจมิใช่ผู้กระทำผิดประหนึ่งให้คำเตือนใหม่ตอบแทนผู้ถูกถ่วงละเมิด

3. เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพยานหลักฐานและคำนึงถึงความสำคัญของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้พยานเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในคดีข่มขืนกระทำชำเราให้มากที่สุดเพื่อประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงในคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งตัวผู้เสียหาย และผู้ต้องหาไปให้แพทย์และผู้เชี่ยวชาญตรวจโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ จะต้องปกป้องสถานที่เกิดเหตุและแจ้งให้ผู้เชี่ยวชาญ ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุโดยด่วน และจะต้องให้ข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดที่สอบสวน หรือได้จากปากคำของบุคคลแก่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้เชี่ยวชาญว่าควรเก็บพยานหลักฐานจากที่ใดจึงจะได้พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ โดยบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี บังคับให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียด เพื่อหาร่องรอยต่าง เช่น ร่องรอยการต่อสู้ คราบโลหิต รอยคราบอสุจิ และมีบทบาทบังคับให้ส่งตัวผู้เสียหายให้แพทย์ตรวจร่างกาย และอวัยวะเพศทันทีที่พบตัวผู้เสียหาย เพื่อตรวจหาร่องรอยขีดข่วน รอยกัด รอยฉีกขาดต่าง ๆ ทั้งตามเสื้อผ้าและร่างกายผู้เสียหาย ตรวจหาร่องรอยคราบเลือด คราบอสุจิ ที่ติดอยู่ตามอวัยวะเพศ ร่างกายและเสื้อผ้าผู้เสียหาย และหากพบตัวผู้ต้องหาภายหลังเกิดเหตุภายในระยะเวลาที่อาจตรวจพบเยื่อบุช่องคลอดจากอวัยวะเพศผู้ต้องหา หรือร่องรอยการต่อสู้ตามร่างกายผู้ต้องหาจะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจด้วย พนักงานอัยการก็ควรจะมีโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในการเตรียมคดีของตน โดยชี้แจงให้ผู้เชี่ยวชาญทราบถึงรูปแบบการดำเนินคดี และชี้ให้เห็นถึงหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่จะต้องเบิกความในศาลว่ามีความ

สำคัญและจำเป็นอย่างไร ศาสดาเองก็ต้องให้ความสำคัญกับการเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญ แม้จะมีคำพิพากษานิติศาสตร์ศาลรับฟังใบชั้นบุตรบาดแผลของแพทย์โดยไม่มีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบ แต่การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญที่มาเบิกความในชั้นศาล ประกอบพยานหลักฐานจากการลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั่นเองย่อมจะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นแน่นอนปราศจากข้อสงสัยและมีน้ำหนักมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะการที่ผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความในชั้นศาล ผู้เชี่ยวชาญย่อมอยู่ในฐานะหนึ่งคือเป็นพยานบุคคลที่จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบถามค้าน และเบิกความต่อหน้าศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้ามเพื่อพิสูจน์ความรู้ ความชำนาญ ความเอาใจใส่ความละเอียดรอบคอบในเรื่องพยานหลักฐาน ความเป็นไปได้ของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ได้ตรวจพิสูจน์ ตลอดจนการปราศจากอคติของพยาน ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการถ่วงถ่วงพยานผู้เชี่ยวชาญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผู้เชี่ยวชาญควรมีหลักประกันในความเป็นอิสระอย่างแท้จริง องค์กรหรือสถาบันผู้เชี่ยวชาญ ไม่ว่าจะเป็งานนิติเวช งานพิสูจน์หลักฐาน ไม่ควรอยู่ภายใต้การบริหารงานของกรมตำรวจ เนื่องจากโครงสร้างกรมตำรวจเป็นโครงสร้างใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในด้านการป้องกันอาชญากรรมปราบปรามโจรผู้ร้าย ตลอดจนมีภารกิจมากมายหลายอย่าง ผู้บริหารระดับสูงอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมือง มิได้สนใจหรือให้ความสำคัญกับงานนิติและงานพิสูจน์หลักฐานอย่างแท้จริง

สถาบันนิติเวช และกองพิสูจน์หลักฐานมีฐานะเพียงหน่วยงานระดับกองในกรมตำรวจที่มีงบประมาณจำกัด งานนิติเวช และงานพิสูจน์หลักฐานจึงไม่อาจมีศักยภาพเท่าที่ควร บุคลากรภายในงานยังต้องพึ่งพาระบบราชการและชั้นยศที่ต่ำซ้ำ ค่าตอบแทนต่ำ การไปเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในชั้นศาลมีค่าตอบแทนน้อยและไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป ทำให้บุคคลที่มีความสามารถรุ่นใหม่ไม่ประสงค์เข้ามาทำงานด้านนี้ จึงควรมีค่าตอบแทนให้แก่ผู้เชี่ยวชาญที่ไปเป็นพยานศาล เช่นเดียวกับเงินทดแทนของพยานผู้เชี่ยวชาญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะต้องมีกฎหมายกำหนดอัตราขั้นสูงสุดที่ผู้เชี่ยวชาญควรจะได้รับในการไปเป็นพยานศาล ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีบทบาทในคดียิ่งขึ้น

งานนิติเวช และงานพิสูจน์หลักฐานจะต้องเป็นหน่วยงานอิสระ หรืออยู่ภายใต้การบริหารของหน่วยงานที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวกเรียบร้อยอย่างแท้จริง เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด หรือศาลซึ่งจะมีงบประมาณสนับสนุนในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย ทั้งยังทำให้การประสานงานระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรม เช่น อัยการ ศาล เป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปมีบทบาทในคดีต่าง ๆ ได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ระบบชั้นสูตรพลศึกษาควรเปลี่ยนแปลงจากระบบตำราวงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นระบบแพทย์ และควรมีบทบาทบังคับว่าการผ่าศพเพื่อชั้นสูตรหาสาเหตุการตายเป็นการประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องกระทำโดยบุคลากรฝ่ายแพทย์เท่านั้น

5. จัดเตรียมคู่มือการตรวจร่างกาย ตลอดจนแบบฟอร์มการลงความเห็น

แพทย์ผู้ตรวจร่างกายผู้เสียหายในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีข่มขืนกระทำชำเรา นั้น โดยสภาพที่ประเทศไทยยังขาดแคลนแพทย์ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาแพทย์จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น นิติแพทย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แพทย์จากกระทรวงสาธารณสุข แต่แพทย์จากกระทรวงสาธารณสุข อาจมิใช่นิติแพทย์หรือผู้มีประสบการณ์ในการตรวจผู้เสียหายคดีข่มขืนกระทำชำเรา และการไปเป็นพยานศาล จึงควรมีคู่มือข้อแนะนำในการตรวจผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเราประจำห้องตรวจ หรือสถานที่ตรวจผู้ป่วยนอกทุกแห่งของโรงพยาบาล นอกจากนี้ควรปรับปรุงแบบฟอร์มการลงความเห็นในใบชั้นสูตรบาดแผลของผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งจะต้องกรอรายละเอียดเกี่ยวกับร่องรอยการต่อสู้ข่มขืน นอกเหนือจากร่องรอยแห่งการกระทำชำเรา พฤติการณ์แห่งการทำร้าย หรือทำให้ไม่อาจต่อสู้ข่มขืน พฤติการณ์แห่งการกระทำอันจะทราบแหล่งที่มาของพยานหลักฐาน เช่น บริเวณที่ผู้กระทำผิดถ่มน้ำอสุจิบนร่างกายของผู้เสียหาย ร่องรอยบาดแผล ลักษณะของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ขนาดของร่างกาย อายุ สภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การรับรู้ การได้รับยา สารพิษ หรือสิ่งมีนเมา ตลอดจนสภาวะของจิตใจและร่างกายที่แสดงออกทางระบบประสาทอัตโนมัติ เช่น อาการตื่นเต้นตกใจ โดยการวัดความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ การขยายของม่านตา นอกเหนือจากการตรวจอวัยวะเพศของผู้เสียหายและการเก็บน้ำในช่องคลอดของผู้เสียหาย

เนื่องจากงานของแพทย์นิติเวชเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของงานบริการสุขภาพพร้อม ๆ กันไป องค์กรกระบวนการยุติธรรมและองค์กรด้านสาธารณสุข จึงควรตระหนักและสร้างเครือข่ายของงานแพทย์นิติเวช ให้สามารถบริการครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. มาตรฐานความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ ความน่าเชื่อถือของทฤษฎีการตรวจและกรรมวิธีการตรวจพิสูจน์ได้รับการยอมรับหรือสามารถให้ข้อเท็จจริงได้เพียงใด ควรกำหนดมาตรฐานระดับความน่าเชื่อถือ กำกับไว้ในใบลงความเห็นว่ามี ความน่าเชื่อถือสามารถคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ในเกณฑ์เท่าใด นอกจากนี้ควรมีองค์กรที่สามารถบริการตรวจได้หลายหน่วยงาน เพื่อให้การตรวจสอบถ่วงดุลย์เป็นไปด้วยความโปร่งใส

7. ควรเปิดโอกาสให้คู่ความพิสูจน์การกล่าวหาและความบริสุทธิ์ของคนโดยอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญของรัฐ กฎหมายจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้เสียหาย หรือผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยให้สิทธิทั้งสองฝ่ายที่จะขอตรวจหรือขอตรวจซ้ำตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูล และทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุที่ส่งตรวจ การเก็บ การตรวจ ตลอดจนมีสิทธิที่จะร้องขอให้รักษาความลับและทำลายข้อมูลที่ตรวจได้หลังจากเสร็จสิ้นคดีแล้ว

จากข้อเสนอแนะที่กล่าวมาอาจมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในคดีข่มขืนกระทำชำเราอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์แห่งการค้นหาความจริง เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษ เพื่อเยียวยาผู้เสียหายเพื่อลดความทุกข์ข่มขืนที่เกิดแก่สังคมให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะความร่วมมือของเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมกับผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะจรรโลงไว้ซึ่งความยุติธรรม ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใจความว่า “กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกต้อง เพื่อเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม หาใช่ปัจจัยสำคัญตั้งเดียวในการให้ความยุติธรรมไม่ อำนวยความยุติธรรมจึงต้องอาศัยตัวผู้ใช้กฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญเท่า ๆ กันกับตัวบทกฎหมาย” นั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย